

нього розвитку територіальних громад. При визначенні комунальної власності на землю територіальні громади поселень не лише розвиватимуть інженерно-транспортну, природоохоронну та соціальну інфраструктуру, а й виступатимуть на ринку як рівноправні партнери, що використовуватимуть землі комунальної власності як фінансово-економічну основу своєї діяльності, не зменшуючи при цьому ролі держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.96. – К.: Україна. – 54 с.
 2. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. В.І. Семчика. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 676 с.
 3. Про розмежування земель державної та комунальної власності: Закон України від 05.02.2004 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004. – №35. – Ст. 411.

4. Муховиков А.М. Правове забезпечення формування комунальної власності на землю: дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006. – 186 с.
 5. Муховиков А.М. Комунальна власність на землю: монографія / А.М. Муховиков, Л.Я. Новаковський. – К.: Урожай, 2005. – 146 с.
 6. Мартин А.Г. Розмежування земель державної та комунальної власності: організаційно-методичний механізм / А.Г. Мартин, А.І. Підручний // Землеустрій і кадастр. – №3, 2008. – С. 26–36.
 7. Земельне законодавство України: збірник нормативних актів, судової та арбітражної (господарської) практики: у 2 кн. / [за ред. А.С. Даниленка]. – К.: Урожай, 2002. – 689 с.
 8. Юридична сторінка: поради радам // Землевпорядний вісник. – №8, 2014. – С. 46–47.
 9. Третяк А.М. Концептуальні підходи до земельної реформи в містах / А.М. Третяк // Землевпорядний вісник. – 2010. – №1. – С. 21–33.

УДК 338.24

О.Г. РЯБЧУК,

к.е.н., доцент кафедри аудиту та економічного аналізу Національного університету Державної податкової служби України

Напрями вдосконалення контролю за сплатою податку на доходи фізичних осіб

У статті визначено роль податкового контролю у фінансовій ефективності оподаткування, обґрунтовано економічне та соціальне значення податку на доходи фізичних осіб та проаналізовано його роль у формуванні доходів бюджету, проаналізовано причини ухилення населення від сплати податків, визначено схеми мінімізації платежів щодо податку на доходи фізичних осіб, надано рекомендації щодо підвищення ефективності податкового контролю його нарахування і сплати.

Ключові слова: податковий контроль, податок на доходи фізичних осіб, ефективність податкового контролю.

О.Г. РЯБЧУК,

к.э.н., доцент кафедры аудита и экономического анализа, Национальный университет Государственной налоговой службы Украины

Пути совершенствования контроля уплаты налога на доходы физических лиц

В статье определена роль налогового контроля в фискальной эффективности налогообложения, обосновано экономическое и социальное значение налога на доходы физических лиц и проанализирована его роль в формировании доходов бюджета, проанализированы причины уклонения населения от уплаты налогов, определены схемы минимизации платежей по налогу на доходы физических лиц, даны рекомендации по повышению эффективности налогового контроля его начисления и уплаты.

Ключевые слова: налоговый контроль, налог на доходы физических лиц, эффективность налогового контроля.

O. RIABCHUK,

candidate of economic Sciences, associate Professor of the Department of audit and economic analysis National University of State Tax Service of Ukraine

Directions of Improvement of the Control of Payment of Personal Income Tax

The article defines the role of the tax control for fiscal efficiency of taxation, reasonably economic and social importance of the personal income tax and analyzed its role in the formation of budget revenues, analyzed the causes of the deviations of the population from paying taxes, defined schema minimize payments for personal income tax, made recommendations for improving the effectiveness of tax control of its accrual and payment.

Keywords: tax control, personal income tax, the effectiveness of tax control.

Постановка проблеми. В Україні створено податкову систему, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Податкове законодавство України розроблено з урахуванням норм європейського податкового законодавства, а також аспектів податкової політики різних міжнародних економічних органі-

зацій. Проте на відміну від країн ЄС податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє формуванню умов для добровільної сплати податків та соціальної справедливості. Тому в таких умовах саме податковий контроль має відігравати основну роль у справі фінансової ефективності оподаткування та

сприяти зменшенню випадків ухилення від сплати податків, у тому числі податку на доходи фізичних осіб.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На проблеми, пов'язані з оподаткуванням доходів фізичних осіб, звертається увага у працях таких науковців, як В.Л. Андрущенко, Г.І. Бондаренко, З.С. Варналій, Ю.В. Гончаров, О.Д. Данілов, В.А. Дедекаєв, Т.М. Демченко, В.Б. Кривіцький, В.Г. Корнус, В.М. Мельник, С.В. Онишко, А.М. Соколовська, Т.Р. Яроцька та ін.

Проте з метою удосконалення системи оподаткування доходів населення та надання дієвих рекомендацій щодо підвищення ефективності податкового контролю за нарахуванням та сплатою податку на доходи фізичних осіб, необхідні подальші дослідження в цьому напрямі.

Метою статті є дослідження ролі податкового контролю у фіскальній ефективності оподаткування; аналіз ролі податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету; визначення схем мінімізації платежів щодо податку на доходи фізичних осіб; визначення проблем у взаємовідносинах податківців та платників податку; обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення податкового контролю за сплатою податку на доходи фізичних осіб.

Виклад основного матеріалу. У кожній державі громадяни зобов'язані віддавати частину своїх доходів на загальнодержавні потреби. Проте податкова система не може існувати без ефективного контролю за сплатою податків. Найефективнішим методом контролю з боку державних податкових органів є податковий аудит (податкова перевірка). Проведення аудиту і формування висновків за його результатами є найбільш складним і конфліктним моментом взаємовідносин між платником та податковим органом. У той же час проведення аудиту є досить дорогою процедурою і вимагає залучення найбільш кваліфікованих працівників податкових органів, значного часу та відволікає тією чи іншою мірою платника податків від основної діяльності. Все це потребує зваженого підходу податкових органів при плануванні та проведенні аудиту.

Завданнями податкового контролю податку на доходи фізичних осіб у податкового агента є:

- оцінка реальності визначення об'єкта оподаткування;
- дотримання податкового законодавства по операціях, пов'язаних із визначенням оподатковуваного доходу для нарахування податку на доходи фізичних осіб й утримання податку щодо кожного громадянина;
- встановлення впевненості в дотриманні чинного законодавства, правомірності, доцільності та обґрунтованості управлінських рішень відповідальних посадових осіб при здійсненні розрахункових операцій з бюджетом, розробці заходів з реалізації результатів контролю з метою попередження зловживань і порушень;
- аналіз зв'язку функцій податку з формуванням його на підприємстві;
- оцінка формування фонду заробітної плати, зв'язок його з продуктивністю праці для майбутньої безперервної діяльності підприємства та перспективності в формуванні частки бюджету з податку на доходи фізичних осіб;
- оцінка податку на доходи фізичних осіб, його стабільності та перспектив збільшення;

– отримання достатніх доказів впевненості в правильності організації та оцінки оплати праці;

- оцінка нарахування податку на доходи фізичних осіб, достовірності відображення і розкриття інформації відповідно до діючих принципів та тверджень подання фінансової звітності;
- перевірка своєчасності утримання і перерахування податку на доходи фізичних осіб до бюджету.

При проведенні податкового аудиту податку на доходи фізичних осіб необхідно враховувати, що виплата доходів може здійснюватися натуроплатою, переказуванням коштів на карткові рахунки фізичних осіб у банківських установах, через касу підприємства, у вигляді несвоєчасно повернутих підзвітних сум, компенсаційних виплат понад встановлені чинним законодавством норми, а також фінансуванням особистих потреб фізичних осіб тощо [3].

Зарубіжний досвід засвідчує зменшення втручання контролюючих органів у діяльність платників податків. Тому в останні роки держава приділяє багато уваги регулюванню процесів проведення податкового аудиту, конкретизації його процедур, прав та обов'язків як контролюючих органів, так і платників податків.

Виконання податком на доходи фізичних осіб фіскальної функції насамперед залежить від рівня доходів основної маси населення. Ще одним із факторів, що визначає ефективність виконання фіскальної функції податком на доходи фізичних осіб, є прогресивні ставки. Крім того, важливу роль відіграє податковий контроль. Від його ефективності у значній мірі залежить виконанням платниками податку їхніх обов'язків. Крім того, за інших рівних умов податок на доходи фізичних осіб легше, ніж інші податки, контролюється податковими органами, від його сплати складніше ухилитися несумлінним платникам [12].

Але в нашій країні податок на доходи фізичних осіб не став домінуючим у доходах бюджету. Недостатня роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів українського бюджету пояснюється такими причинами:

- низьким у порівнянні з економічно розвиненими країнами рівнем доходів переважної більшості населення України;
- зниженням чисельності населення;
- затримками виплат заробітної плати частині працівників, як сфери матеріального виробництва, так і працюючим у бюджетних організаціях;
- зниженням рівня правопорядку в суспільстві;
- поширення практики масового ухилення від оподаткування осіб з високими доходами, у зв'язку із чим у бюджет надходить не більше половини сум цього податку. Разом із тим, як це не парадоксально, основну частку цього податку забезпечують у бюджеті України надходження від доходів низькозабезпеченої частини населення, оскільки тут найбільш низький відсоток ухилення від його сплати;
- низька ефективність системи податкового контролю [9].

Ефективний контроль за правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати податків і зборів є пріоритетним завданням податкових органів. Але у період реформування української економіки рівень фінансової і податкової дисципліни в країні різко впав. Податкова злочинність, тіньовий оборот товарів і коштів, вивіз капіталів за кордон набули масштабного характеру. Такі риси української тіньової еко-

номіки, як великомасштабність дій, високі темпи зростання, залучення в неї значної частини населення, зрощування з організованою злочинністю і корупцією, створюють сприятливий ґрунт для ухилення від сплати податків, здійснення іншої забороненої законом діяльності.

На реальні масштаби податкової злочинності вказують такі факти:

- значний розрив між офіційними і реальними доходами окремих категорій населення;
- очевидна різниця між витратами на споживання окремих громадян (придбання у великих обсягах іноземної валюти, нерухомості, автомобілів, предметів обстановки і дорогих послуг) і задекларованими ними доходами;
- прихована зайнятість населення (наявність значного числа працюючих на підприємствах, не зареєстрованих у податкових органах або здійснюючих незаконну підприємницьку діяльність);
- зростання обсягу готівки, що перебуває у позабанківському обороті (використання такої готівки у розрахунках з оплати праці) [12].

Достовірна оцінка податкового потенціалу, рівнів оподаткування, а головне – перспектив розширення бази оподаткування істотно залежить від розкриття масштабів тіньової економіки, ступеня її впливу на формування основних параметрів податкової системи, системи перерозподілу доходів населення, характеру відносин податкових органів із платниками податку.

Основними проблемами тінізації економічних відносин визнано тіньову зайнятість та тінізацію фінансових потоків. Соціальні умови виникнення тіньової економіки характеризуються низьким рівнем життя населення, високим рівнем безробіття та орієнтацією населення на отримання доходу будь-яким способом. [2]

Найбільше поширення одержали такі схеми мінімізації оподаткування: виплата зарплати у вигляді дивідендів; реєстрація працівників як підприємців без утворення юридичної особи і перевід їх на спрощену систему оподаткування; використання векселів; використання корпоративних карт; виплата зарплати «у конвертах»; приховані форми позик [13].

Тому у роботі податкових органів провідну роль необхідно відвести заходам щодо припинення податкових порушень. Необхідно першою чергою проводити регулярні перевірки найбільших податкових агентів, платників податків та проводити роботу зі злісними неплатниками.

При виявленні у податкових агентів порушень, пов'язаних з неправильним або неповним утриманням і несвоєчасним перерахуванням податку, доцільно спростити порядок стягнення сум недобору і наділити додатковими правами податкові органи [12].

Важливим критерієм відбору платників податків для проведення документальних перевірок є результати детального аналізу накопичених даних про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання. Проте важливими умовами ефективної роботи при організації і плануванні податкового аудиту правильності нарахування і сплати податку на доходи фізичних осіб є отримання податковим органом відомостей, як з внутрішніх, так і зовнішніх джерел. Аналіз таких відомостей дозволяє більш ретельно вивчити діяльність платника та зробити об'єктивні висновки.

Основні завдання при проведенні податкового аудиту податку на доходи фізичних осіб покладається на податкового аудитора, який зобов'язаний виконувати подвійну функцію: безпосередньо податкового контролера та консультанта з питань оподаткування. Методи податкового аудиту мають дуже важливе значення у організації і проведенні перевірки за податком на доходи фізичних осіб. Вони дозволяють визначити факти ухилення від оподаткування, заниження або приховування об'єкта оподаткування, визначення реальної бази оподаткування.

На сучасному етапі розвитку податковий аудит за сплатою податку на доходи фізичних осіб потребує удосконалення. Це необхідно, перш за все, у зв'язку з розповсюдженням випадків ухилення від сплати податку, приховування значних сум доходів, в тому числі невірного відображення в обліку сум заробітної плати на значній кількості підприємств.

Сучасний податковий аудит повинен кореспондувати з фундаментальними принципами оподаткування і бути спрямований на максимально можливий збір податків при мінімізації відповідних витрат. Удосконалення податкового аудиту ґрунтується на скороченні можливостей для «довільних дій» податкових органів з одночасним забезпеченням гарантій дотримання інтересів бюджету при виконанні платниками податку обов'язків щодо сплати податкових платежів. Ефективність податкового контролю за сплатою податку на доходи фізичних осіб може бути оцінена як співвідношення отриманого результату (надходження податку, зменшення ухилення від сплати податку, збільшення платників податку тощо) та суми витрат, пов'язаних із проведенням податкового контролю (утримання податкового апарату, забезпечення комп'ютерною технікою, програмними продуктами тощо).

Оцінюючи ефективність податкового контролю в загальному, необхідно розрахувати, скільки в середньому коштує утримання податкової служби платникам податків і суспільству взагалі. Для цього необхідно зіставити дані щодо мобілізованих податків податковими органами, витрат на їх утримання та кількості економічно активного населення [12]. Витрати на організацію та регулювання податкових відносин, прогнозування, аналіз податкових надходжень і проведення податкового контролю зростають, що не забезпечується аналогічним приростом мобілізованих податків податковими органами. Дати ґрунтовне пояснення факторам, що впливають на таку ситуацію, досить важко. Для цього потрібно детально проаналізувати статті витрат податкових органів, що є їх внутрішньою таємницею.

На даний час ефективність роботи податкової служби України є досить низькою. Наприклад, багаторічні дослідження ефективності діяльності податкової служби США вказують на те, що тривалий період у цій країні для збору 100 доларів податків потрібно не більше 1 долара адміністративних витрат. У Данії 1 крона витрат на адміністрування податків генерує 113 крон податкових надходжень. В Україні ж 1 гривня адміністративних витрат дає лише близько 31 гривні податкових надходжень бюджету [12].

Достовірне визначення показників для визначення ефективності податкового контролю за сплатою податку на доходи фізичних осіб є проблематичним і на даному етапі розвитку податкового адміністрування може бути лише приблизним.

На думку експертів, в Україні ухилення від сплати податків носить масовий характер, і була б логічною і цілком обґрунтованою жорсткість відповідальності після того, як податкове навантаження буде знижене до оптимальних розмірів і з'являться гарантії, що така податкова політика «всерйоз і надовго» [10]. Необхідно підвищити відповідальність фізичних осіб за несплату податку і за неподання податкових декларацій та відповідальність податкових агентів за непередставлення або неповне подання відомостей про доходи, виплачені ними фізичним особам. Тоді податковий контроль буде обходитися дешевше і стане набагато ефективнішим.

Таким чином, при лібералізації системи оподаткування і зниженні податкового навантаження податкові санкції повинні посилюватися. Завдання посилення штрафних санкцій взаємопов'язане з необхідністю переорієнтації економічних відносин таким чином, щоб фізичним особам було невигідно використовувати схеми мінімізації податкових зобов'язань.

Але це не означає, що самі податківці за порушення законодавства можуть залишатися безкарними. У даний час системі відношення податківців до платників податку властивий звинувачувальний характер при одночасній безконтрольності і апіорі безгрішності податкових органів. Це дозволило створити в Україні адміністративно-каральну за методами впливу організацію державної податкової служби [8].

Тому нову модель податкових відносин повинні відзначати уніфікованість, спрощеність і однозначність норм, зобов'язань, звітності, рівноправність відносин та взаємоповага між платниками податків і податківцями, судовий захист майнових прав платників податків, якісне обслуговування податківцями платників податків.

Під час проведення деклараційних кампаній контрольна діяльність податкових органів має бути спрямована першою чергою на найбільш забезпечені верстви населення. Потрібно зосередити увагу на одержувачів високих доходів, для яких встановити суворі міри відповідальності за перекручування відомостей, а при непередставленні декларації розрахунок доходу і податку проводити податковими органами. Крім того, з метою скорочення можливостей приховання доходів і майна через його оформлення на членів родини, декларувати треба доходи й видатки родини.

Необхідно також розширити повноваження податкових органів щодо оцінки доходів з використанням непрямих даних, що свідчать про розміри одержуваного доходу, виходячи зі способу життя платника податку, тобто на основі так званих зовнішніх ознак багатства. Для цього потрібно розробити таблиці, що дають право податковим органам при відсутності даних про джерела доходу в декларації про доходи і видатки або в спеціальній декларації про джерела коштів, при контролі за видатками або при відмові декларувати доходи або видатки, встановлювати дохід на основі відомостей про придбання майна. З удосконаленням системи податкового контролю і підвищенням податкової дисципліни, потреба у використанні непрямих методів оцінки прибутковості буде зменшуватися, тому що загальноприйнята система буде більш об'єктивно враховувати доходи і видатки фізичних осіб і встановлювати їхні взаємини з бюджетом [7].

Складність податкового законодавства вимагає значного розширення діяльності податкових органів щодо роз'яснення

порядку оподаткування першою чергою для представників малого бізнесу, в тому числі індивідуальних підприємців і фізичних осіб, що не мають фахової освіти і відповідних знань.

Також згода платників податків на сплату податку на доходи фізичних осіб у розвинених країнах забезпечується завдяки наявності системи суспільного контролю за використанням бюджетних коштів. Але якщо в розвинених країнах використання бюджетних коштів піддається твердо суспільному контролю, то для України ще повинні бути створені умови, при яких громадянам стане зрозумілим взаємозв'язок між податковими платежами і наданими суспільними послугами [12].

Створення системи контролю за використанням бюджетних коштів, інформування платників податків про напрями витрати податкових платежів і покарання осіб, що допустили нецільове використання бюджетних коштів, є однією з необхідних умов скорочення розмірів «тіньової» економіки і зниження обсягів приховуваних від оподаткування доходів. Відсутність системи, що забезпечує прозорість інформації про напрями використання бюджетних коштів і оцінку ефективності їх використання, є однією з перешкод для добровільної сплати податку на доходи фізичних осіб. [6].

Ефективним податковий контроль буде тільки тоді, коли податкові органи будуть мати достовірні джерела інформації про доходи населення і широкі повноваження щодо їх перевірки та оцінки для цілей оподаткування. Наявність значного обсягу інформації про платників податків дозволить істотно змінити організацію контрольної роботи за доходами фізичних осіб, створить умови для введення загального декларування доходів і видатків. При здачі декларації, доходи, що вказуються платником, а при необхідності і видатки, будуть зіставлятися з відомостями, що надійшли від різних джерел.

Висновки

Найвагомішою проблемою на шляху формування ефективно системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні є не сформованість ідеології добровільної сплати податків у громадян України, і саме тому значна кількість платників податків не бажають визнавати таке зобов'язання, не роблять свій внесок у бюджети держави, підбиваючи таким чином розвиток та стабільність соціально-економічної політики країни.

Система контролю за сплатою податку на доходи фізичних осіб в Україні залишається недосконалою та потребує подальшого послідовного реформування. Очевидним є те, що неможливо охопити контролем абсолютно усіх мешканців країни. Тому на виконання закону повинні впливати не тільки караючі заходи держави, а й суспільна мораль, що засуджує несплату податків. Крім того, пряма залежність між ухиленням від сплати податків і зменшенням ефективності державних витрат, робить поліпшення контролю за використанням громадських коштів однією з головних передумов удосконалення податкових відносин в Україні. Разом із цим діяльність податкових органів має стати публічною і підконтрольною громадськості. Громадськість повинна брати участь в обговоренні та прийнятті рішень податкових органів, у перевірці виконання ними своїх зобов'язань перед платниками податків.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.Л. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво / В.Л. Андрущенко // Фінанси України. – 2003. – №6. – С. 27–35.
2. Васюк Ю.М. Деякі практичні аспекти організації податкового контролю в Україні / Ю.М. Васюк // Економіка та держава. – 2010. – №1. – С. 88–89.
3. Гончаров Ю.В. Податкова політика держави і оподаткування доходів населення / Ю.В. Гончаров // «Економіка України: глобальні виклики і національні перспективи». Колективна монографія за редакцією Беседіна В.Ф., Музиченка А.С. – Київ, 2009. – С. 54–59.
4. Дедекаєв В.А. Критерії якості контрольно-перевірочної роботи: Монографія / В.А. Дедекаєв, В.Е. Перчиков, А.В. Малишев. – К.: МП «Лєся», 2007. – 144 с.
5. Демченко Т.М. Податок з доходів фізичних осіб у системі державних доходів // Регіональна економіка. – 2007. – 2. – С. 270–276.
6. Жигаленко О.В. Принципи податкового контролю / О.В. Жигаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №2. – С. 119–128.
7. Кривіцький В.Б. Адміністрування ПДФО / В.Б. Кривіцький, А.О. Нікітшин // Фінанси України. – 2009. – №4. – С. 3–14.
8. Корнус В.Г. Проблеми взаємовідносин між контрольними органами та платниками податків / В.Г. Корнус // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №4. – С. 37–43.
9. Мамонова Г.В., Рябчук О.Г. Напрями підвищення фіскальної ефективності оподаткування доходів населення / Г.В. Мамонова, О.Г. Рябчук // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – №1(128). – К.: НДЕІ, 2012. – С. 177–182.
10. Маринців Н.А. Проблемні аспекти визначення поняття податкового контролю в Україні / Н.А. Маринців // Право України. – 2007. – №4. – С. 43–47.
11. Рябчук О.Г. Фіскальна значимість оподаткування доходів громадян / О.Г. Рябчук // Економіка України: макропроблеми розвитку [кол. монографія за ред. В.Ф. Беседіна, А. С. Музиченка]. – К.: НДЕІ, 2008. – С. 305–316.
12. Рябчук О.Г. Необхідність удосконалення адміністрування податку з доходів фізичних осіб / О.Г. Рябчук // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – №1 (92) – К.: НДЕІ, 2009. – С. 82–88.
13. Рябчук О.Г. Необхідність посилення податкового контролю за сплатою податку з доходів фізичних осіб / О.Г. Рябчук // Фінансове забезпечення економічного розвитку держави в умовах інтеграційних процесів: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. до 10-річчя економічних факультетів – Ірпінь, Національний університет державної податкової служби України, 2007. – С. 55–59.

УДК 336.74 (477)

С. Є. ХРУПОВИЧ,

к.е.н., доцент, Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Доларизація як індикатор економічної нестабільності

Статтю присвячено проблемі поступового заміщення таких функцій грошей, як збереження та обмін на користь вільно конвертованої іноземної валюти. Визначено індикатори доларизації економіки та окреслено шляхи мінімізації впливу цього явища на ефективність грошово-кредитної політики.

Ключові слова: заміщення валюти, доларизація, інфляція, курс долара, функції грошей, активи домогосподарств.

С.Е. ХРУПОВИЧ,

к.э.н., доцент, Тернопольский национальный технический университет им. Ивана Пулюя

Долларизация как индикатор экономической нестабильности

В статье уделено внимание проблеме постепенного замещения таких функций денег, как сохранение и обмен в пользу свободно конвертируемой иностранной валюты. Определены индикаторы долларизации экономики и начертаны пути минимизации влияния этого явления на эффективность кредитно-денежной политики.

Ключевые слова: замещение валют, долларизация, инфляция, курс доллара, функции денег, активы домохозяйств.

S. KHRUPOVYCH,

associate professor, Ternopil National Ivan Pul'uj Technical University

Dollarization as indicator of economic instability

The article is devoted to the issues of gradual substitution of saving and exchange functions in favor of freely convertible foreign currency. The indicators of the economy dollarization are determined and the ways of minimizing its impact on the monetary policy effectiveness are outlined.

Keywords: currency substitution, dollarization, inflation, exchange rate, functions of money, assets of households.

Постановка проблеми. У зв'язку з глибокою економічною та політичною кризою в Україні постає необхідність повернутися до дискусій, що стосуються доларизації вітчизняної економіки. Процеси заміщення валют мають загалом негативний вплив як на грошово-кредитну сферу, так і на психологічний настрій окремих домогосподарств. Ми спробуємо з'ясувати міру того, наскільки глибоко долар увійшов у сферу грошового обігу, який відсоток заміщення найбільш важливих функцій національної грошової одиниці. Для пошу-

ку шляхів дедоларизації необхідно здійснити глибокий аналіз причин розвитку і масштабів проникнення цього явища у всі сегменти економіки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження теоретичних та прикладних аспектів заміщення функцій національних валют є актуальним як для зарубіжної, так і для вітчизняної наукової школи. Заслужують на увагу праці Е. Кертиса, Р. Гарднера, Л.І. Стецько, О.О. Сльозко, А.В. Олійник, О.А. Романюк. Зокрема, проблема долари-